

สำนักส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน
กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม
กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

49 ซอย 30 ถนนพระรามที่ 6 พญาไท กรุงเทพมหานคร 10400

โทรศัพท์ 0 2278 8400 ต่อ 1753 , 0 2298 5640

โทรสาร (แฟกซ์) 0 2298 5650 , 0 2298 5359

โครงการส่งเสริม พัฒนาการจัดการ สิ่งแวดล้อม ใน วัด

โครงการส่งเสริมพัฒนาการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัด

วัด เป็นสถานที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนาแก่ศาสนิกชน เช่น การทำบุญ ในวันสำคัญทางพุทธศาสนา ถือเป็นปฏิบัติธรรม งานอุปสมบท งานฌาปนกิจ เป็นต้น วัดจึงเป็นเสมือนศูนย์รวมจิตใจของศาสนิกชนชาวพุทธ แต่ท่ามกลางกระแสสังคมที่นิยมความสะดวกสบาย และรวดเร็วอย่างในปัจจุบัน ทำให้วิถีการทำบุญเปลี่ยนแปลงไป เช่น นิยมถวายอาหารสำเร็จรูปหรืออาหารถุง การถวายเครื่องสังฆทานแบบถังสำเร็จรูปที่บรรจุของไม่มีคุณภาพและกลายเป็นของเสีย หรือแม้กระทั่งค่านิยมที่ปฏิบัติกันมาอย่างต่อเนื่อง เช่น การใช้พวงหรีดดอกไม้สดที่ยากต่อการกำจัดและไม่สามารถใช้ประโยชน์ต่อได้ ส่งผลให้เกิดขยะที่ต้องนำไปกำจัดเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งการจตุศรูปที่มีส่วนผสมของสารเคมีที่ทำให้เกิดกลิ่นหอม ซึ่งคว้นรูปนั้นเต็มไปด้วยสารก่อมะเร็งหลายชนิด พฤติกรรมที่กล่าวมานั้น ล้วนส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของพระสงฆ์ พุทธศาสนิกชน รวมทั้งสภาพแวดล้อมภายในวัด

การพัฒนาการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดถือเป็นจุดเริ่มต้นที่ดี ในการดูแลสุขภาพอนามัยทั้งทางกายและทางใจของพระภิกษุสงฆ์ สามเณร และประชาชนทั่วไป โดยเน้นการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดบนพื้นฐานด้านการจัดการ ควบคุมดูแลและปรับปรุงสภาวะต่างๆ ควบคู่กับการให้ความสำคัญด้านการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยเฉพาะท้องถิ่นและชุมชน สามารถพัฒนาให้เป็นตัวอย่างที่ดีด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมให้กับวัด หน่วยงานหรือผู้ที่สนใจอย่างเป็นรูปธรรม

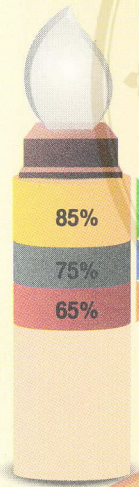

เกณฑ์ประเมินการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัด

การประเมินการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัด

วัดที่ผ่านเกณฑ์การตรวจประเมินการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัด คือ
วัดที่ได้คะแนนรวมร้อยละ 65 ขึ้นไป โดยมีระดับผ่านเกณฑ์ 3 ระดับ คือ

ระดับดีเยี่ยม คะแนนรวม ร้อยละ: 85 ขึ้นไป

ระดับดีมาก คะแนนรวม ร้อยละ: 75 - 84.9

ระดับดี คะแนนรวม ร้อยละ: 65 - 74.9

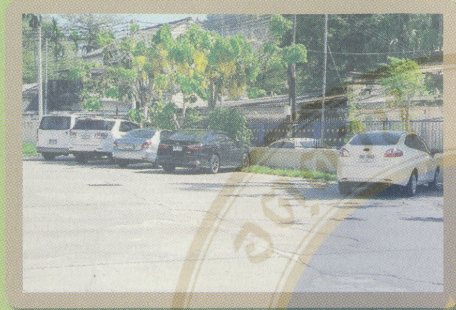
หมวดที่ 1

ความสะอาด ความเป็นระเบียบ

วัดควรมีแผนผังการใช้พื้นที่ตั้งวัด ตัดผังให้เห็นชัดเจน และจัดแบ่งการใช้พื้นที่ภายในวัดให้เป็นสัดส่วน ทั้งเขตพุทธาวาสและเขตสังฆาวาสตามผังที่กำหนด มีการดูแลรักษาความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของศาลาการเปรียญ/อุโบสถ/อาคารต่างๆ กุฏิ หอฉัน หอฉัน หอฉัน หอฉัน ถนน ทางเดิน ลานวัด ที่จอดรถ รวนกิ่งร้านค้าภายในวัด ไม้มีงายหรือสิ่งสกปรก รกรงรัง โดยอาจจัดเก็บหรือจัดวาง วัสดุอุปกรณ์ให้เป็นระเบียบ หรือมีตู้เก็บจัดเก็บสิ่งของเครื่องใช้อย่างเป็นหมวดหมู่ตามประเภทการใช้งาน มีการแยกประเภทห้องน้ำชาย หญิง คนพิการ และผู้สูงอายุ เป็นต้น

วัดควรมีการปลูกต้นไม้พร้อมดูแลรักษาต้นไม้และพื้นที่สีเขียวอยู่เป็นประจำ สม่ำเสมอ เพื่อสร้างความร่มรื่น และสวยงามในเขตที่ตั้งวัด เช่น การปลูกไม้ยืนต้น ไม้พุ่ม ไม้ดอก ไม้ประดับ ไม้กระถาง ให้ความสวยงาม นอกจากนี้ ยังควรปลูกและรวบรวมพืชท้องถิ่น สมุนไพร ผักพื้นบ้านและไม้ที่สำคัญในทางพุทธศาสนา เพื่อใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์พันธุ์กรรมพืชท้องถิ่นแก่ชุมชน

หมวดที่ 3

การจัดการสิ่งแวดล้อม

การคัดแยกขยะเพื่อจัดการให้ถูกต้องตามประเภท

ขยะอินทรีย์

ได้แก่ เศษอาหารที่เหลือ และเศษผักจากการปรุงอาหาร นำไปทำปุ๋ยหมักน้ำหมักชีวภาพ หรือนำไปเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น เศษใบไม้ นำไปทำปุ๋ยหมัก หรือกองทิ้งไว้ให้ย่อยสลายเองตามธรรมชาติ โดยกองตามโคนต้นไม้ หรือ ก้นคอก สลอมเพื่อให้เป็นระเบียบ

ขยะรีไซเคิล

ได้แก่ แก้ว พลาสติก กระดาษ โลหะจำพวกเหล็ก อลูมิเนียม กระจกแตก และรวบรวมออกเป็นหมวดหมู่เพื่อสะดวกกับการจำหน่าย ได้ราคาดีขึ้น และช่วยลดปริมาณขยะที่ต้องนำไปกำจัด

ขยะอันตราย

ได้แก่ หลอดไฟ ระเบิด ยาฆ่าแมลง ถ่านไฟฉาย แบตเตอรี่ กระจกแตก และรวบรวมจัดเก็บในภาชนะที่เหมาะสม มีฝาปิดมิดชิด เพื่อป้องกันการชะล้างไม่ให้สารพิษไหลออกจากภาชนะที่จัดเก็บในพื้นที่ร่ม มีหลังคาคลุมเพื่อหลบแดด หลบฝน เพื่อรอท้องถิ่นนำไปกำจัด

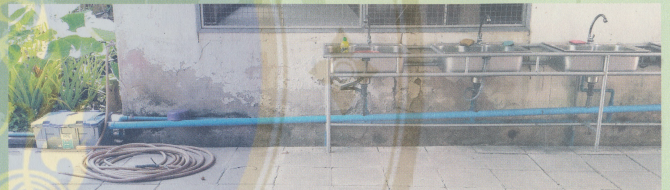
ขยะทั่วไป

ได้แก่ ถุงพลาสติก ไม้ลูกชิ้น แก้วน้ำ เศษลูกอม ของนม กระจกแตกและรวบรวมให้ท้องถิ่นกำจัด หากต้องดำเนินการเอง ควรนำไปฝังกลบให้เรียบร้อย ไม่ให้เป็นแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์ที่เป็นพาหะนำโรค

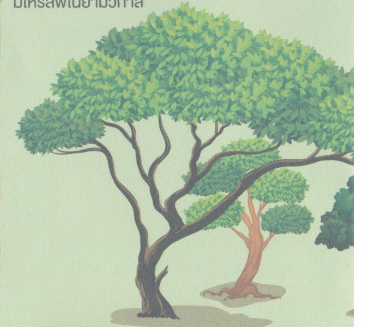

การจัดการน้ำเสีย และมลพิษต่างๆ

อาหารที่ฉิบหาย/ทานเสร็จแล้ว ควรมีการคัดแยกเศษอาหาร นำมัน ถ้อนล้าง และมีระบบดักเศษอาหาร ไทบันก่อนระบายน้ำทิ้งลงท่อระบายน้ำ หรือ แหล่งน้ำสาธารณะ พร้อมหมั่นดูแลอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ระบบทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับน้ำเสียจากส้วมควรมีการบำบัดด้วยบ่อกรอง บ่อซึม บ่อกรองไร้อากาศ หรือถังบำบัดสำเร็จรูป และไม่ควรถูบน้ำเสียจากส้วมระบายทิ้งโดยตรงเพราะอาจก่อให้เกิดการแพร่ของเชื้อโรค

นอกจากนี้ ถ้าหากวัดมีแผนงานปรับปรุงแก้ไข ควรเป็นเตาเผาเศษแอม 2 หัวเผา หรือเตาเผาไร้มลพิษ และวัดควรหลีกเลี่ยงหรืองดกิจกรรมที่มีเสียงดังในวัด เช่น การยิงปืน การจุดพลุ จุดประทัด หรือการจัดงานบิโรสพในยามวิกาล

3.1 การจัดการด้านมลพิษ

การจัดการขยะมูลฝอย

เพื่อให้การจัดการขยะมูลฝอยประสบความสำเร็จ วัตถุประสงค์เริ่มจากการคัดแยกขยะให้ถูกต้องตามประเภท และนำหลัก 3 Rs (Reduce; ลดการใช้ Reuse; ใช้ซ้ำ และ Recycle; นำกลับมาใช้ใหม่) มาใช้จัดการขยะมูลฝอย ดังนี้

หลักการ 3 Rs

Reduce คือ การลดการใช้ การบริโภคทรัพยากรที่ไม่จำเป็น ลดการก่อให้เกิดขยะ

- ลดปริมาณของเสียโดยการปฏิเสธ เช่น ลดการใช้ถุงพลาสติก เป็นต้น
- ใช้ปั่นโต หรือกล่องข้าวใส่อาหารแทนโฟม
- หลีกเลี่ยงการใช้วัสดุสิ้นเปลือง เช่น งานกระดาษ กล่องโฟม แก้วน้ำพลาสติก
- ใช้ผ้าเช็ดหน้าแทนทิชชู
- เลือกซื้อสินค้าที่สามารถเติมใหม่เพื่อลดบรรจุภัณฑ์ได้

Reuse คือ การใช้ทรัพยากรให้คุ้มค่าที่สุด โดยการนำสิ่งของเครื่องใช้มาใช้ซ้ำ

- การใช้ถังสังกะสีวน พวงหรีดเวียน การนำเศษเทียนนำมาหลอมใหม่
- การใช้สินค้าหรือภาชนะ-จาน ชาม แก้วน้ำที่สามารถใช้ซ้ำได้
- ใช้บรรจุภัณฑ์ซ้ำๆ หลายครั้งก่อนทิ้ง เช่น กล่องกระดาษ กล่องอาหารพลาสติก

Recycle คือ การนำสิ่งของที่ใช้ประโยชน์ในรูปแบบเดิมไม่ได้แล้วหรือเรียกอีกอย่างว่าเป็นขยะ นำไปจัดการด้วยกระบวนการต่างๆ แล้วแปรรูปมาเป็นสิ่งใหม่ จากนั้นก็นำมาใช้ใหม่

- เลือกใช้สินค้าที่นำกลับมารีไซเคิลได้
- เลือกซื้อสินค้าที่ผลิตจากวัสดุรีไซเคิล
- ส่งเสริมการคัดแยกขยะที่สามารถรีไซเคิลได้ เช่น เศษกระดาษสามารถนำไปรีไซเคิลกลับมาใช้เป็นกล่องหรือถุงกระดาษ การนำแก้วหรือพลาสติกมาหลอมใช้ใหม่เป็นขวด ภาชนะใส่ของ หรือเครื่องใช้อื่นๆ ขวดพลาสติก PET มาหลอมเป็นเม็ดพลาสติก ตีเป็นเส้นใยนำมาผลิตเป็นพรม หรือเสื้อ ฝากระป๋องน้ำอัดลม หรือเศษอลูมิเนียม สามารถนำมาหลอมขึ้นรูปเป็นแผ่น นำมาผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ห่ออลูมิเนียม รวมทั้งกระป๋องอะลูมิเนียม

ช่วยกัน
คิดแยก ก่อนทิ้ง

3.2 การจัดการสุขอนามัยและความปลอดภัย

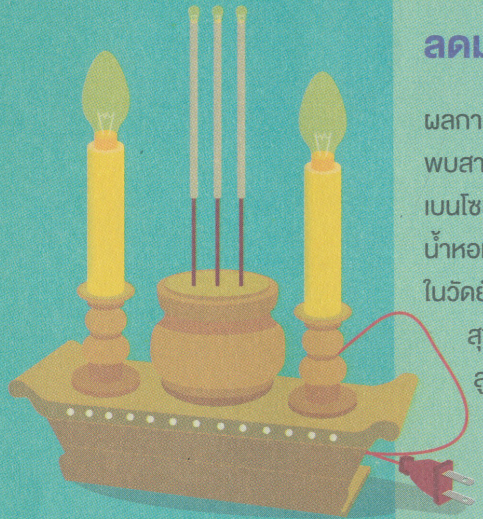
เพื่อให้พระคุณเจ้าและประชาชนที่มาทำบุญที่วัดมีสุขอนามัยที่ดี และเกิดความปลอดภัย วัดควรมีมาตรการควบคุมควบคุมสัตว์ในวัด โดยการกำหนดสถานที่ หรือกรงของสัตว์เลี้ยงแยกอยู่ต่างหาก ไม่นำสัตว์เลี้ยงมาเลี้ยงในกุฏิ อาคารที่พักอาศัย หรืออาคารสำนักงาน ดูแลรักษาความสะอาดสัตว์กรง คอก ภาชนะใส่อาหาร ให้สะอาด นำสัตว์เลี้ยงไปรับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคตามกำหนดเวลา และให้การรักษาย่างถูกต้องเมื่อเจ็บป่วย และทำหมันสัตว์ในวัดเพื่อป้องกันการเพิ่มจำนวนประชากร สำหรับสัตว์ที่เป็นพาหะนำโรค วัดควรมีมาตรการหมั่นทำความสะอาดกุฏิ อาคาร ท่อน้ำทิ้ง เพื่อไม่ให้มีเศษอาหารตกค้าง สดหรือป้องกันไม่ให้เกิดแหล่งอาหารของสัตว์ที่เป็นพาหะนำโรคและ กำจัดแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์ที่เป็นพาหะนำโรคให้หมดไป โดยการดูแลไม่ให้มีน้ำท่วมขัง และควรเปลี่ยนน้ำในภาชนะที่ใส่น้ำทุกวัน ตัดแต่งอุปกรณ์ป้องกันเพลิงไหม้ที่ได้มาตรฐาน และตรวจสอบประสิทธิภาพการใช้งานอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งดูแล ปรับปรุงเสนาสนะ ถนน ทางเดินเท้า ที่จอดรถและสิ่งก่อสร้างอื่นๆ ให้มีความปลอดภัย และเหมาะสมต่อการใช้สอย เพื่อลดอุบัติเหตุที่อาจเกิดขึ้นภายในวัด

เพื่อสร้างความตระหนักและเป็นตัวอย่างให้ศาสนิกชนมีพฤติกรรมด้านสุขอนามัยและสิ่งแวดล้อมที่ดี
วัดควรรณรงค์ส่งเสริมความรู้ ดังนี้

ลดมลพิษจากการจุดธูปเทียน

ผลการวิจัยของสถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ ราชวิทยาลัยจุฬาภรณ์ พบสารก่อมะเร็งในควันธูป 3 ชนิด คือ เบนซิน นิควาไดอิน และ เบนโซเอไพรีน สารก่อมะเร็งเหล่านี้เกิดจากการเผาไหม้ถ่านและ น้ำหอมซึ่งเป็นส่วนผสมสำคัญในธูป ปริมาณสารก่อมะเร็งที่พบ ในวัดยังมีความเข้มข้นสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานมาก ดังนั้นเพื่อ สุขภาพที่ดีของพระสงฆ์ ควรเฝ้าระวังการลดปริมาณที่ต้อง จุดธูปเทียน เช่น จุดธูปเวลาอุโบสถหรือในวันธรรมสวนะ ใช้ธูปยัดดอกไม้แทนการจุดธูปเทียน ใช้ธูปก้านสั้น ธูปไฟฟ้า รวมทั้งจัดให้มีเจ้าหน้าที่นำธูปเทียนที่จุดแล้วไปดับ

สารก่อมะเร็ง

ลดปริมาณขยะจากการใช้พวงหรีด

เนื่องจากการใช้พวงหรีดดอกไม้สด พวงหรีด พลาสติกโฟม เมื่อเสร็จงานแล้วจะมีขยะจำนวนมากที่รอให้วัดจัดการ เพื่อลดปริมาณขยะ วัดควรนำดอกไม้พลาสติกนำไปรีไซเคิลเพื่อใช้เป็นวัสดุเรียนรู้อาหรับผู้พิการ ส่วนโครงฟางพวงหรีด สามารถนำกลับมาเป็นโครงใหม่ หรือแยกไปจำหน่าย ส่วนดอกไม้สด ดอกไม้แห้งอาจนำไปทำปุ๋ยหมัก และ หากเป็นไปได้ควรรณรงค์ให้ชาวบ้านเปลี่ยนมาใช้ พวงหรีดต้นไม้ สีนก้าที่ใช้ซ้ำได้ พวงหรีดของใช้ อาทิเช่น พัดลม ผ้าห่ม ช้อน ตู หรือพวงหรีดเวียน เป็นต้น

ลดปริมาณขยะจากการถวายสังฆทาน

เนื่องจากสังฆทานที่ซื้อจากร้านค้าที่บรรจุใส่ถึงเรียบร้อยแล้ว ส่วนใหญ่จะเป็นของที่ไม่ค่อยคุณภาพ ใช้งานไม่ได้ หรือ อาจมีกลิ่นปนเปื้อนในขวดน้ำ ดังนั้นหาก ส่งเสริมให้ประชาชนเลือกถวายสังฆทาน ที่มีเครื่องหมายเป็นประโยชน์ ไม่หมดอายุ และเป็นสังฆทานที่แยกของกิน-ของใช้ออกจากกัน พระคุณเจ้าก็สามารถใช้ของได้เต็มประโยชน์ ก่อนจะกลายเป็นขยะ

วัดและชุมชนควรรณรงค์ส่งเสริมให้วัดเป็นเขตปลอดอบายมุข บุหรี่ เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ยาเสพติด

ด้วยการไม่จำหน่าย ถวาย เลี้ยง ต้ม เสพ สูบ บุหรี่ ยาเสพติด เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในเขตพื้นที่วัด

การเทศนาสอดแทรกปัญหา มลพิษและภัยพิบัติต่างๆ

ทั้งปัญหาภัยแล้ง โลกร้อน อุทกภัย วาตภัย น้ำเน่าเสีย ขยะล้นเมือง พื้นที่ป่าลดลง เพื่อให้ประชาชนทราบและ เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาภัยแล้ง การจัดการ ขยะ น้ำเสีย การอนุรักษ์ดิน น้ำ ป่า และการเพิ่มพื้นที่ สัตว์เขียว เป็นต้น ผ่านช่องทางต่างๆ เช่น อินเทอร์เน็ต เทศนา อบรม สื่อ เสียงตามสาย ป้ายรณรงค์ เป็นต้น

วัดควรมิกิจกรรมเพื่อเป็นศูนย์กลางการพัฒนา
สิ่งแวดล้อมชุมชน และให้ชาวบ้านทุกภาคส่วนเข้ามา
มีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัด โดยอาจ
จัดทำเป็นคณะกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัด
รวมถึงการจัดทำแผนพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลาง
การพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชน ตามแนวทางที่เรียกว่า
“บวร” (บ้าน วัด โรงเรียน) เป็นต้น

